

den Seuran kansanrunousarkistoon 1970-luvulla kootun Korsuperinnekeräyksen muistitietoaineistosta. Näreen löydöt kertovat seksuaalisuuden merkityksestä rintamalla. Vaikka keräyskutsussa ei seksiä varta vasten mainittu, muistelivat kymmenet veteraanit kaihoa, jota naisia kohtaan tunnettiin, ja mitä moninaisimpia poikkeuksellisia seksuaalisia kohtaamisia. Intohimon hetkiä kuvataan niin etulinjan poteroissa, lomajunan vesissa kuin sankarihautajaisissa.

Näre ottaa tarinoista kaiken irti. Kertomukset eivät toimi vain esimerkinomaisina viitteinä, vaan monessa luvussa suorat sitaatit valtaavat suuremman osan tekstimassasta kuin itse tulkinta. Kolmelle sivulle venyviä lainauksia on monia, yksi tarina kurottuu jopa seitsemälle peräkkäiselle sivulle. Tutkimukselliselta kannalta seksijutuilla mässäilyn arvo ei ole suuri, mutta en epäile, etteivätkö ne suurta yleisöä kiinnostaisi. Sotilaiden omin sanoin kirjoitetut kuvaukset ovat harvinaisen avoimia ja mehukkaita silmäyksiä elämänalueeseen, joka yleensä pysyy katseilta piilossa. Näreen teosta voi ja ehkä kannattaakin ensisijaisesti lukea sotilaiden seksuaalikerronnan antologiana. Teoksen keskeinen ansio on, että se tuo esille korsujen kulttuuria, jota ei perinteisiin historiikkeihin ole painettu.

Mitä sotilaiden seksimuistelut sitten kertovat sotavuosien seksuaalikulttuurista? Ainakin sen, että puutteesta oli puhetta. Teoksessa on johdannon lisäksi viisi lukua, jotka käsittelevät sotilaiden seksuaalisuutta etulinjassa ja kotirintamalla, naisten asemaa, seksuaalista väkivaltaa ja vierasmaalaisten kanssa luotuja suhteita. Korsuperinneaineiston vahvuudet tulevat esille parhaiten juuri ensimmäisessä luvussa, jonka keskiössä on seksin merkitys naisettomassa eturintaman miesyhteisössä. Vaikka kirjasta nousevat otsikoihin sotilaiden naisseikkailut, oli heidän toistuvien seksuaalisten kokemuksensa kuitenkin puute. Tätä kompensoitiin puheella: etulinjan korsuissa nainen oli kaihottu ja kaivattu, loputon unelmoinnin ja tarinankerronnan kohde, keskeisin puheenaihe. Näre tulkitsee miesten välisen seksuaalikerronnan olleen tärkeä osa yksilöllistä selviytymistä ja yhteisön rakentamista. Naisesta puhuminen lievensi seksuaalista turhautumista ja loi viihdykettä rintamaelämän arkeen. Seksitarinoiden jakaminen lisäsi myös miesten yhteenkuuluvuutta, jopa taistelutahtoa.

Teoksen jälkimmäinen puoli käsittelee sotavuosien poikkeuksellisia seksuaalisia kohtaamisia ja niiden seurauksia. Lomalle lähtiessä sotilaan päällimmäisenä ajatuksena oli nainen, jota etsittiin kiivaasti tyydyttämään patoutuneita haluja. Kohtaamisia oli kirjojen välityksellä usein pyritty valmistelemaan jo rintamalla. Omissa

Tirkistelyä sota-ajan sukupuolielämään

Sari Näre: Sota ja seksi. Rintamamiesten seksuaalikerrontaa talvi- ja jatkosodan ajalta. Tammi 2016. 391 s. ISBN 978-951-31-8201-4.

Sotien ja seksuaalisuuden yhteys on historiassa tiivis. Seksuaalinen väkivalta on ollut vuosisatoja sodankäynnin väline, mutta modernina aikana taisteluiden tuottama epävarmuus on myös vapauttanut normaalia seksuaalista käyttäytymistä. Sari Näre on kirjoittanut provokatiivisen ja raflaavastikin kirjoitetun tietokirjan, jossa tätä yhteyttä käsitellään toisen maailmansodan aikaisessa Suomessa.

Sota ja seksi on teos, jonka esittely on luontevaa aloittaa sen aineistosta. Teos on tutkimus, mutta myös antologiamainen kokoelma tarinoita, jotka pyrkivät viihdyttämään ja kenties kohahduttamaan. Keskeisenä inspiraation lähteenä ja perustana ovat sotilaiden seksiseikkailuja ja sukupuolten välisiä suhteita käsittelevät tarinat, joita Näre on kerännyt Suomalaisen Kirjallisuus-

alaluvuissaan käsitellään tarinoita myös sotasairaala- ja rintamaseksistä.

Seksin vaaroja käydään kirjassa laajasti läpi erityisesti naisten osalta. Kaksinaismoraali oli vallalla, ja samalla kun sotilaat etsivät kiivaasti suhteita, edellytettiin naisilta pidättyväisyyttä. Lihanhimoille alistunut nainen sai huoran maineen, erotettiin Lotta-järjestöstä, lähetettiin työleirille tai joutui vähintään miehen huijaamaksi. Sotilaiden ja tuntemattomien naisten kirjeenvaihdon Näre esittää lähinnä ”vilunkipeliksi”, jossa miesten pyrkimyksenä oli vedettää naisilta paketteja ja loma-seksiä. Jos näitä ei saatu, lopetettiin yhteydenpito. Omissa alaluvuissaan käydään läpi lisäksi niin sukupuolitaudit, seksuaalinen häirintä, pedofilia, eläimiin sekaantuminen kuin raiskaukset. Viimeisessä luvussa käsitellään suomalaisten suhteita sota-aikana kohdatuihin ulkomaalaisiin. Kotirintamalla naiset tekivät läheistä tuttavuutta saksalaisten sotilaiden ja neuvostototavankien kanssa. Sotilaat taas kohtasivat valloitus-tä-Karjalassa paikallisia naisia ja taistelulentällä toisinaan myös puna-armeijan naissohilaita.

Kuten edellä olevista teemoista voi päätellä, Närettä ei voi syyttää sota-ajan sukupuolikulttuurin romanti-soimisesta. Poikkeukselliset seksuaalisuuteen liittyvät tapaukset on käyty läpi yksityiskohtaisesti, vähemmän — jos ollenkaan — tarkastellaan perheitä tai vakiintuneita parisuhteita. Sukupuolten välisistä suhteista teos ei anna ruusuista kuvaa. Rakkaudesta ei muutamia sivuhuomautuksia lukuun ottamatta puhuta, sitä enemmän miesten viekkaudesta ja naisten riistämisestä. Asetelmaa voi kuvata kriittiseksi. Teos tuo esille sukupuolten valta-asemien välisiä ongelmia ja naisten kokemia vääryyksiä. Toinen kysymys on, tuottaako se Näreen johdannossa lupaamaa uudenlaista inhimilliseen kokemukseen keskittyvää historiaa. Ihmiset ja heidän tunteensa jäävät teoksessa pääsääntöisesti etäisiksi, kun heitä lähestytään kerta toisensa jälkeen lähinnä sukupuoltensa edustajina.

Sodan kipupisteisiin keskittyminen ei sinällään ole teoksen ongelma. Sotavuosien ihmissuhteita on entuudestaan jo romantisoitu tarpeeksi. Teoksen mustavalkoinen ja paikoin moralisoiva tyyli kuitenkin herättää kysymään, mitä sotilaiden villit seksimuistelut kertovat sotavuosien seksuaalikulttuurin todellisuudesta. Näreen mukaan paljonkin. Teoksen pääteesi on, että toinen maailmansota oli käännteentekevä tapahtuma suomalaisessa seksuaalikulttuurissa. Sodan olosuhteet, liikkuvuus ja sosiaalista kontrollia säätelevien yhteisöjen rikkoutuminen loivat seksuaalisia mahdollisuuksia, joita ei ennen ollut. Myös seksuaalisen väkivallan vaarat kasvoivat.

Näre perustelee väitteitään pääosin sotilaiden tarinoilla, mutta viittaa myös tilastoihin ja muuhun tutkimukseen. Niiden käyttö on kuitenkin usein kritiikitöntä tai valikoitua. Toisin kuin Näre väittää, esimerkiksi aviottomien lasten syntyvytydessä ei ainakaan virallisten tilastojen mukaan tapahtunut sotavuosina mitään muutosta. Aborttien ja seksuaalirikosten määrästä taas ei ole kuin arvailuja, vaikka Näre niiden vakuuttaa lisääntyneen. Siviili- ja kenttäoikeuksissa seksuaalirikostapauksia käsiteltiin sota-aikana itseasiassa vähemmän kuin sitä edeltävinä vuosina. Sukupuolitauditapaukset taas lisääntyivät viimeisinä sotavuosina, mutta tuntuvasti vasta miesten kotiuduttua syksyllä 1944. Näihinkin tilastoihin on syytä suhtautua hyvin varauksella. Itse en sota-ajan seksuaalielämän muutoksia samalla varmuudella kuin Näre esittäisi, koska sen ilmiöistä, erityisesti seksuaalirikoksista, on vain pienestä osasta luotettavaa tilastollista tietoa.

Hyvin todennäköisesti voimme sen sijaan kuitenkin sanoa, että puhetta näistä muutoksista oli enemmän kuin todellisuus olisi antanut aihetta. On varsin tutkittu asia, että maailmansotien aikana seksi ja siveyskysymykset nousivat laajasti keskusteluihin myös muissa maissa. Yhtenäisyyden ja uhrautumisen ilmapiiriin sopi huonosti ajatus yksilöllisistä nautinnoista, jotka horjuttivat vallitsevia moraalikäsitteitä. Tämä herätti närkästystä, huhuja ja epäluuloja. Miehisissä sotilasyhteisöissä seksijutuilla rehentelyllä taas kasvatettiin omaa potenssia.

Seksuaalimoraalin hölymistä koskevien huhujen totuudellisuutta on pohtinut osuvasti omien rintamakokemustensa pohjalta Aake Jermo teoksessaan *Kun kansa eli kortilla*. Eräs korsujen tunnetuimmista tarinoista koski pesulajunia, joiden vapaamielisistä naisista jokainen mies oli kuullut. Jermo toteaa, että ”En vain ole onnistunut tapaamaan ainuttakaan sodanaikaista rintamamiestä, joka olisi siinä junassa asioinut”. Korsuperinneaineiston kohdalla tätä puheiden ja todellisuuden suhdetta olisi ollut erityisen mielenkiintoista ja tarpeellista painottaa. Näreen teoksen keskeinen heikkous on, että kyseenalaistamisen sijaan se pikemminkin vahvistaa aineiston värittynyttä maisemaa.

Näreen kirjan vahvuus on sen poikkeuksellinen aineisto, joka kuvaa niin sota-aikaa kuin laajemminkin miesyhteisöjen kulttuuria suoraan ja kaunistelematta. Viihdyttävänä tietokirjana ja yhtenäistä sotakuvaa purkavana avauksena se on onnistunut. Toisaalta kirjan esitystyyli ja argumentointi on usein niin suoraviivaista ja mustavalkoista, että sen tulkintoja on syytä lukea kriittisesti. Vaikka sukupuolten väliset suhteet eivät olleet sotavuosina vain harmonista toveruutta, eivät ne

todennäköisesti olleet myöskään niin estottomia kuin
Näreen keräämät tarinat antavat olettaa.

ILARI TASKINEN, FM
TAMPEREEN YLIOPISTO